

Remeis i tòxics vegetals

De la fitoteràpia a l'homeopatia

Extracció dels principis actius de les plantes medicinals
Montse Parada

Flora Catalana

Viu, gaudeix i aprèn amb la nostra flora

COL·LEGI DE
FARMACÈUTICS
DE BARCELONA

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

institut
botànic
Centre mixt
CSIC

EtnoBioFiC

Atès el caràcter i la finalitat exclusivament docents i eminentment il·lustratius de les explicacions d'aquesta presentació, les autores s'acullen a l'article 32 de la llei de propietat intel·lectual vigent respecte a l'ús parcial d'obres alienes, com imatges, gràfics o altre material, contingudes a les diapositives.

~~Extracció~~ Obtenció de principis actius

- Elaboració d'un preparat vegetal:
  - Droga vegetal
  - Tractament per a obtenir els ingredients actius
- Elaboració d'un preparat fitoterapèutic:
  - Preparat vegetal
  - Forma farmacèutica

Droga vegetal part de la planta usada amb finalitats medicinals

Citrus aurantium* L. subsp. *aurantium

- Fruit (taronja)
  - Pericarpi
  - Escorça (epicarpi i mesocarpi)
  - Oli essencial
  - Extractes (flavonoides)
  - Hesperidina
  - Pectina
- Fulla
  - Oli essencial (petitgrain)
- Flor
  - Sencera
  - Oli essencial de nerolí

Droga vegetal

part de la planta usada amb finalitats medicinals

Urtica dioica herba

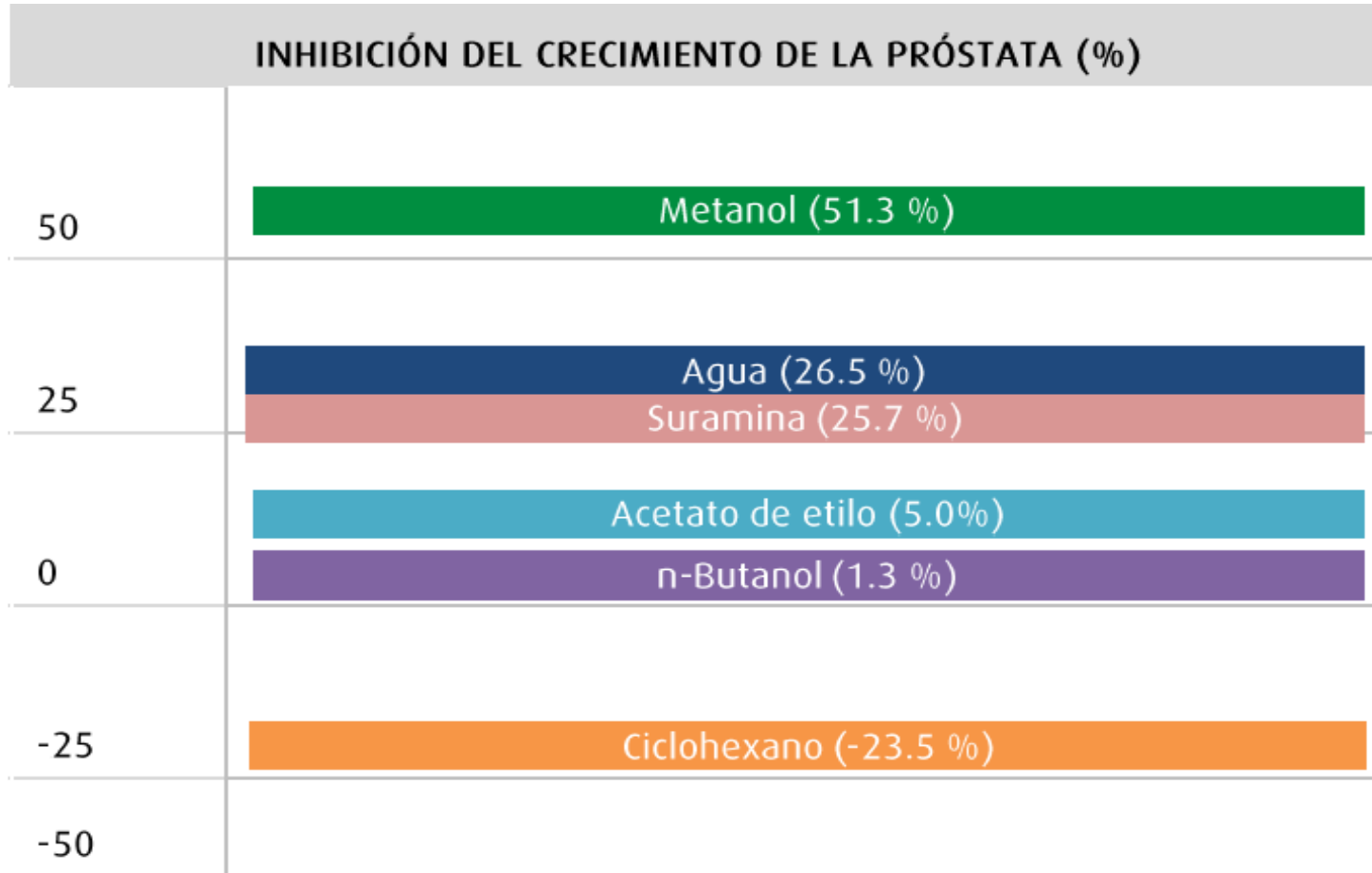
ESCOP: adjuvant in enhancing renal elimination of water in inflammatory complaints of the lower urinary tract.

Urtica dioica radix

EMA: relief of lower urinary tract symptoms related to benign prostatic hyperplasia

Extractants

excipients usats per a l'obtenció de les substàncies actives

Efecte dels extractes de l'arrel d'*U. dioica* en hiperplàsia de pròstata experimental induïda en ratolí

Font: adaptat de Lichius and Muth, 1997

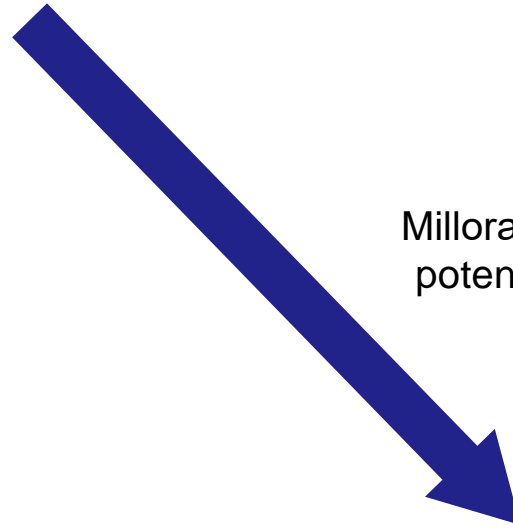

Salvador Cañigueral

Altres excipients usats en l'elaboració de la forma farmacèutica

Extracte alcohòlic
de les flors fresques

Millorar l'absorció suposa una
potenciació de la seva acció

- Antiagregant plaquetari
- Analgèsic
- Antiinflamatori
- Antihistamínic

Mètodes d'obtenció de principis actius

- Extracció (aquosa, oliosa, alcohòlica, hidroalcohòlica, glicòlica...)
- Destil·lació
- Premsat
- Fraccionament
- Purificació
- Concentració
- Fermentació

Mètodes d'extracció aquosa

Mètodes d'extracció aquosa: tisana

Preparació obtinguda per infusió, decocció, maceració o percolació de drogues vegetals en aigua

Com fer una tisana:

A- Infusió (fulles, flors, parts que permeten una fàcil penetració de l'aigua)

1- Escalfar aigua fins que arribi a ebullició (no deixar que continui bullint)

2- Afegir l'aigua al recipient que conté la/es planta/es o parts d'aquesta/es

3- Tapar el recipient

4- Deixar reposar uns minuts, segons característiques de la/es planta/es (llenyosa o herbàcia, fresca o seca)

5- Filtrar

- Temps de repòs: variarà segons la planta utilitzada. Important respectar el temps establert per a cada planta perquè així obtindrem el principi actiu que ens interessa

Mètodes d'extracció aquosa: tisana

Preparació obtinguda per infusió, decocció, maceració o percolació de drogues vegetals en aigua

Com fer una tisana:

B- Decocció (escorces, tiges, arrels, parts que costa la penetració de l'aigua)

- 1- Posar al foc un recipient amb aigua i la/es planta/es o parts d'aquesta/es
- 2- Portar a ebullició
- 3- Deixar a foc lent durant el temps de cocció corresponent, tapat
- 4- Tancar el foc i deixar reposar
- 5- Filtrar

- Temps de cocció i de repòs: variarà segons la planta utilitzada. Important respectar el temps adient per a cada planta perquè així obtindrem el principi actiu que ens interessa

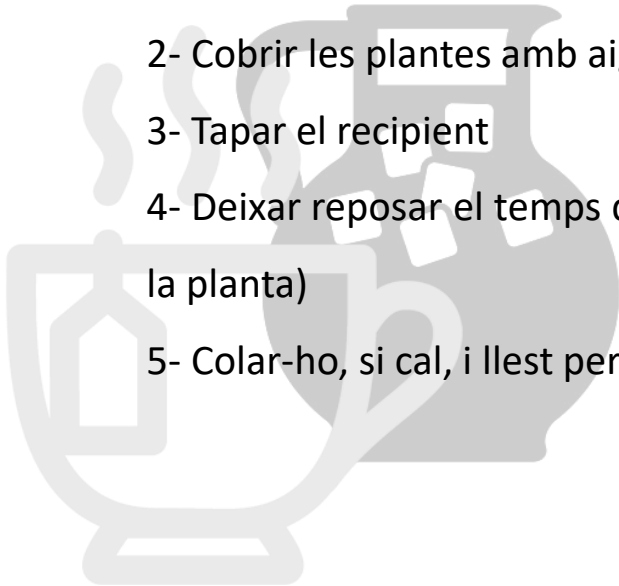
Mètodes d'extracció aquosa: tisana

Preparació obtinguda per infusió, decocció, maceració o percolació de drogues vegetals en aigua

Com fer una tisana:

C- Maceració (útil en drogues amb principis actius termolàbils, o com a pas previ a una decocció)

- 1- Posar en un recipient la/es planta/es (netes i trossegades)
- 2- Cobrir les plantes amb aigua natural
- 3- Tapar el recipient
- 4- Deixar reposar el temps de maceració adient (d'hores a dies segons la planta i/o part de la planta)
- 5- Colar-ho, si cal, i llest per a prendre

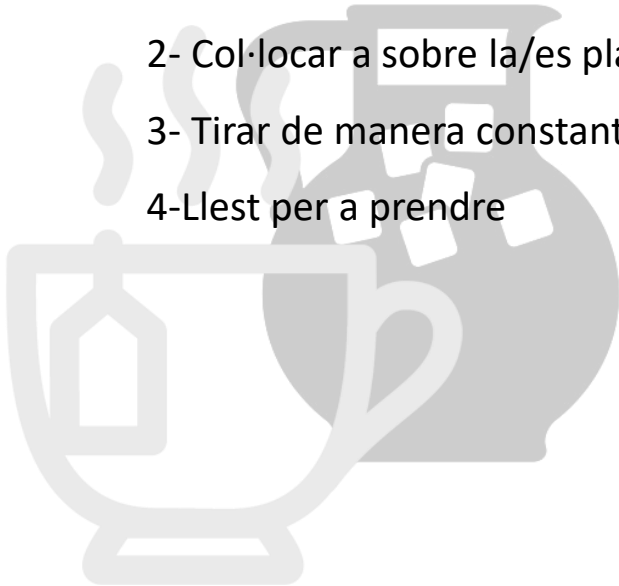
Mètodes d'extracció aquosa: tisana

Preparació obtinguda per infusió, decocció, maceració o percolació de drogues vegetals en aigua

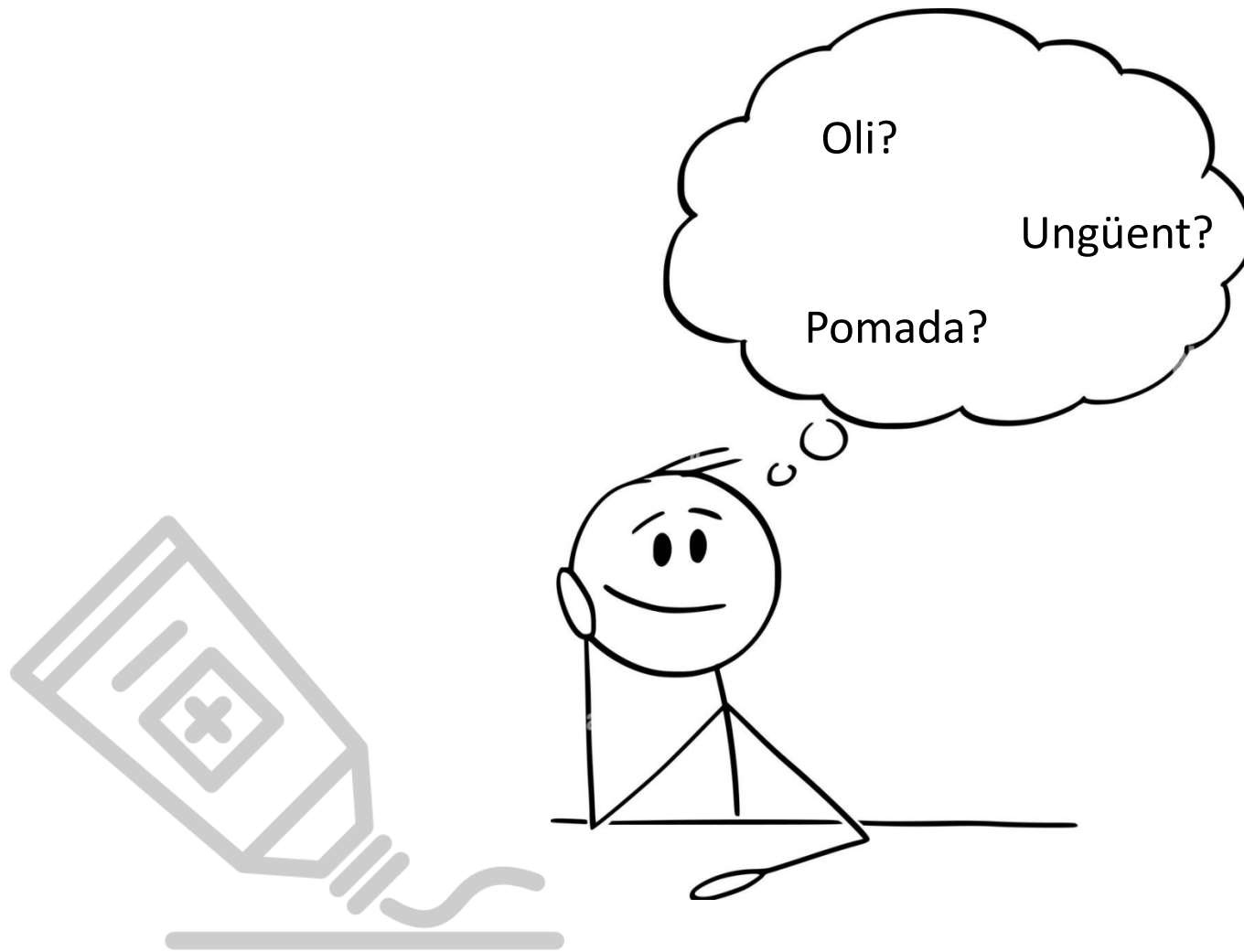
Com fer una tisana:

D- Percolació (pas lent de l'aigua a través de materials porosos)

- 1- Posar un material porós (filtre) sobre un recipient
- 2- Col·locar a sobre la/es planta/es (pulveritzades)
- 3- Tirar de manera constant i lenta l'aigua sobre la/es planta/es
- 4- Llest per a prendre

Mètodes d'extracció oliosa

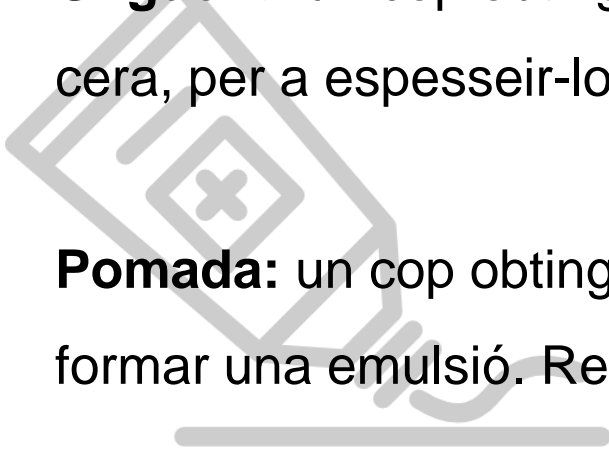

Mètodes d'extracció oliosa

Oli: preparació líquida on, després de l'extracció no s'ha afegit cap excipient per a espesseir-lo. Es pot fer en fred i en calent.

Ungüent: un cop obtingut l'oli, s'afegeix un excipient, generalment cera, per a espesseir-lo. Requereix calor.

Pomada: un cop obtingut l'oli, s'afegeix una fase aquosa per a formar una emulsió. Requereix calor i agitació.

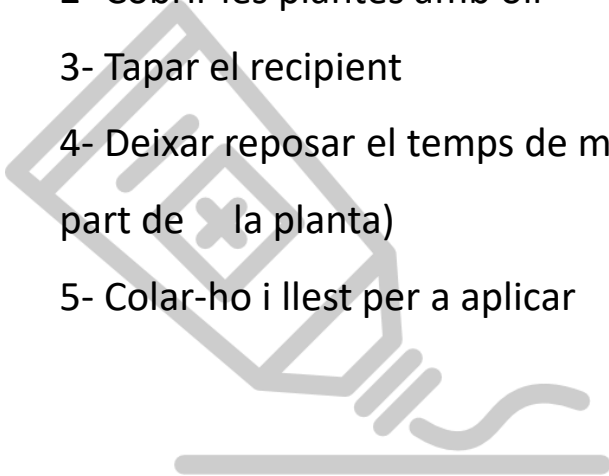

Mètodes d'extracció oliosa: en fred

Preparació obtinguda usant oli fred

Maceració

- 1- Posar en un recipient la/es planta/es (netes i trossegades)
- 2- Cobrir les plantes amb oli
- 3- Tapar el recipient
- 4- Deixar reposar el temps de maceració adient (de dies a setmanes segons la planta i/o part de la planta)
- 5- Colar-ho i llest per a aplicar

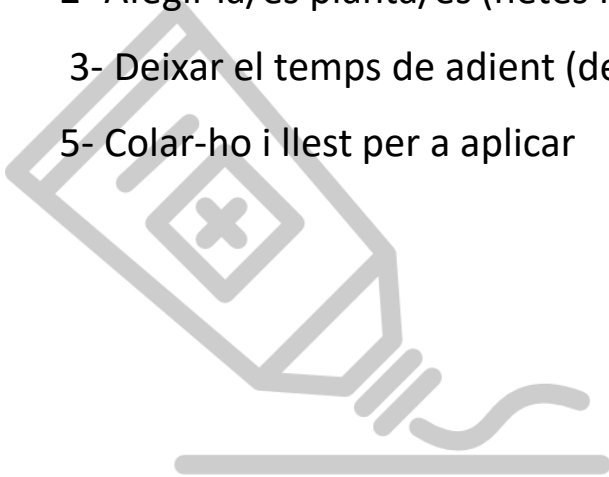

Mètodes d'extracció oliosa: en calent

Preparació obtinguda usant oli calent (alta o baixa temperatura; “a sol i serena”)

“Cocció”

- 1- Posar en un recipient oli i escalfar a la temperatura adient
- 2- Afegir la/es planta/es (netes i trossegades)
- 3- Deixar el temps de adient (de minuts a hores segons temperatura i part de la planta)
- 5- Colar-ho i llest per a aplicar

Coses que podem fer a casa...

Preparats amb base oliosa

Oli d'hipèric (preparació tradicional)

- Emplenar totalment un pot de vidre amb els 3-5 cm superiors de les tiges floríferes d'herba de Sant Joan (*Hypericum perforatum* L.) florida
- Omplir d'oli d'oliva
- Deixar quaranta dies a sol i serena
- Colar i guardar molt ben tapat en un lloc fosc i sec

Preparats amb base oliosa

Ungüent de calèndula (preparació tradicional)

- Emplenar totalment un pot de vidre amb els capítols florals, o només les flors ligulades, de calèndula (*Calendula officinalis* L.)
- Deixar macerar en un lloc fosc durant quaranta dies
- O bé macerar les flors en oli d'oliva calent, sense que "bulli" durant uns deu minuts, fins que les flors siguin seques
- Colar i afegir cera verge, remenar
- Deixar refredar i guardar molt ben tapat en un lloc fosc i sec

Preparats amb base alcohòlica

**L'alcohol és una droga
magnífica per a la imaginació
i, si en el procés de la
història literària –per posar
un exemple- no hi hagués
hagut tants embriacs, la
literatura seria d'una
mediocritat i d'un avorriment
espantosos.**

Josep Pla

Vi de nous

Macerar en 1 L de vi negre (durant uns sis mesos):

5 nous verdes (*Juglans regia* L.)

un canó de canyella (*Cinnamomun verum* (L.) Presl)

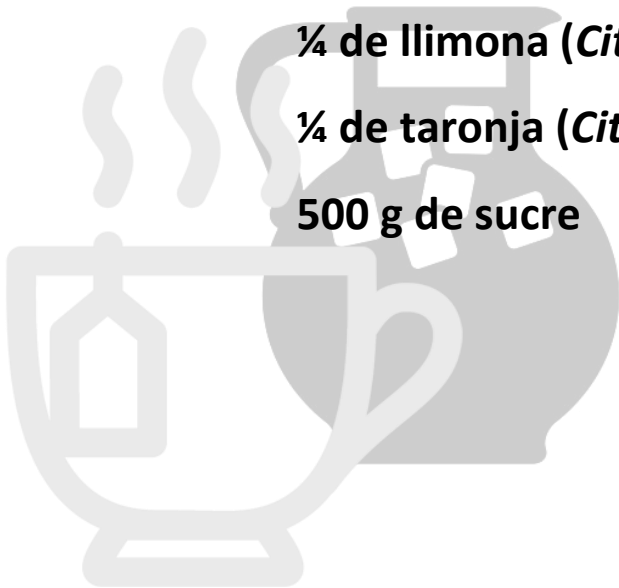
un brot de marialluïsa (*Lippia triphylla* (l'Hér.) Kuntze

3 grans de cardamom (*Elettaria cardamomum* Maton)

¼ de llimona (*Citrus limon* (L.) Burm.)

¼ de taronja (*Citrus sinensis* (L.) Osbeck)

500 g de sucre

Licor de marialluïsa

Macerar en 1 L d'alcohol d'uns 30° (durant un mes):

70 fulles de marialluïsa (*Lippia triphylla* (l'Hér.)

Kuntze

70 terrossos petits de sucre (o menys si no ho voleu tan dolç)

Vi de marialluïsa

Agafar most i afegir-hi marialluïsa fresca, dins d'una ampolla. Deixar-ho quaranta dies a sol i serena.

RATAFIA, UN LICOR D'AUTOR

Segons disponibilitat

Segons reconeixement

Finalitats medicinals escollides

Propietats organolèptiques escollides

La ratafia, un punt de partida atractiu per a la reversió del coneixement popular a la societat

Des del 2008, el nostre grup de recerca ha organitzat tallers de ratafia a:

Figueres (2)

Cadaqués (6)

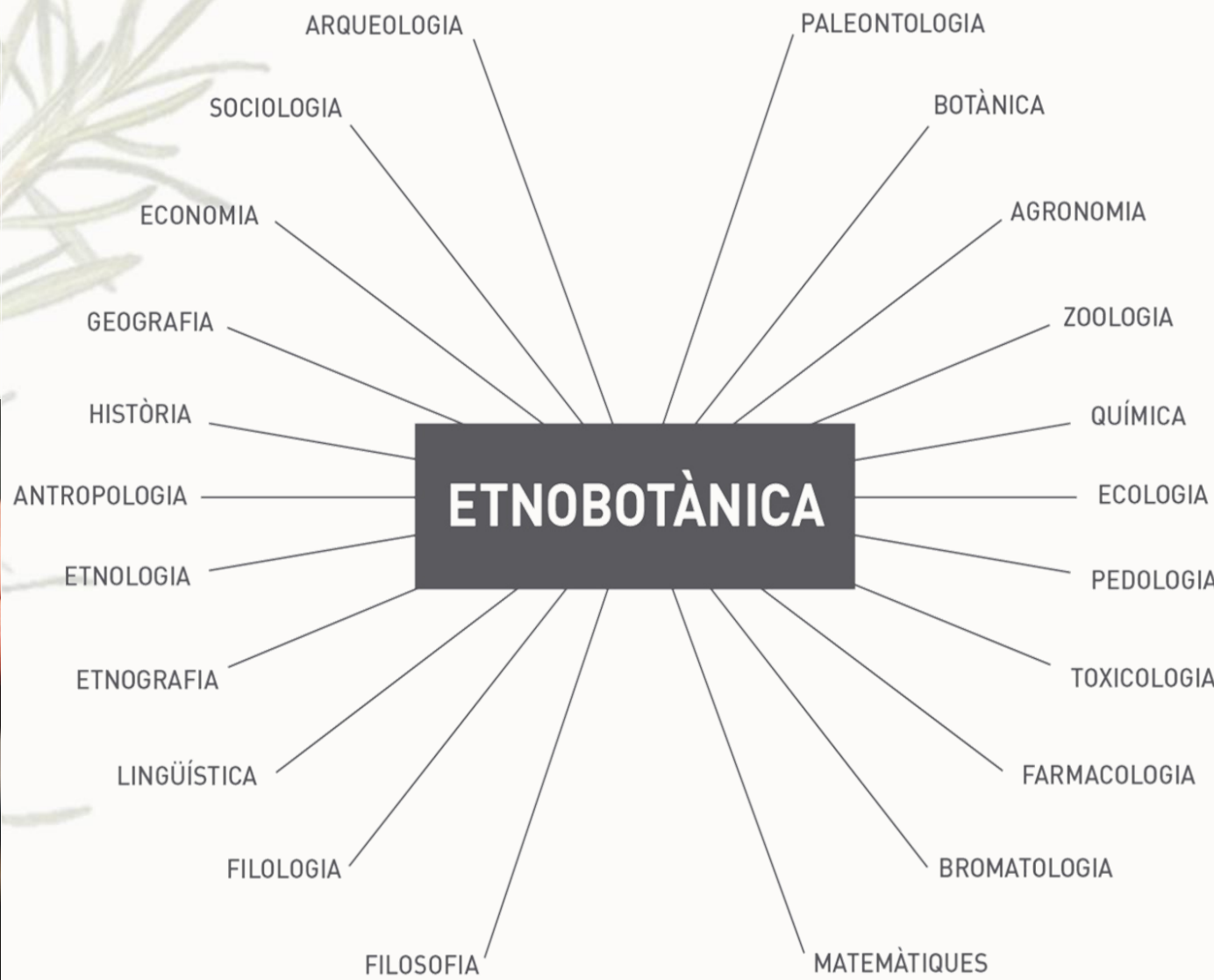
Santa Margarida i els Monjos (1)

Tortellà (1)

Barcelona (4)

Sant Feliu de Guíxols (1)

ETNOBOTÀNICA

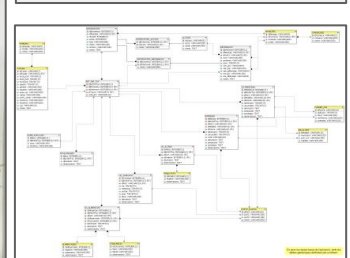
Entrevistes

semiestructurades
Recull de mostres

Transcripció de les
entrevistes

Base de dades

etnobotanica.cat

**Preparats amb
base aquosa**

Begudes refrescants a base de tisanes de plantes fresques, amb o sense sucre (*Beta vulgaris* L. subsp. *vulgaris* var. *crassa* (Alef.) Helm)

***Sambucus nigra* L. i *Mentha spicata* L.**

Infusió de dues parts de menta per una de flor de saüc

Osona

***Melissa officinalis* L., *Mentha spicata* L. i *Lippia triphylla* (L'Hér.) Kuntze**

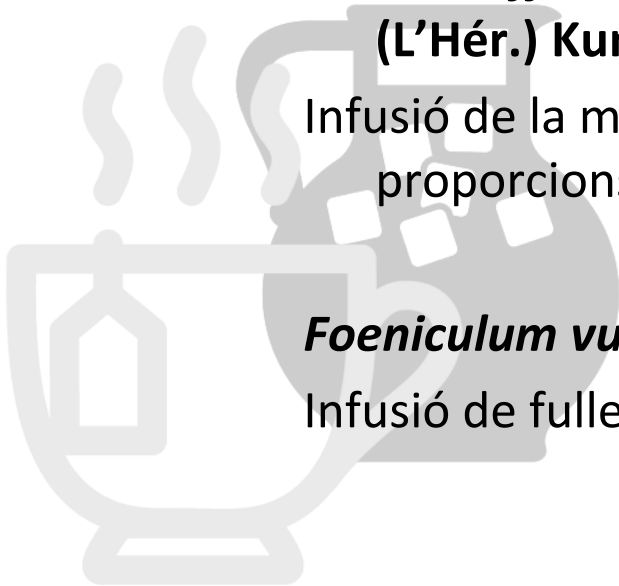
Infusió de la mateixa quantitat de les tres plantes (o proporcions al gust)

Berguedà

***Foeniculum vulgare* Mill. subsp. *piperitum* (Ucria) Cout.**

Infusió de fulles de fonoll

Alt Empordà

Begudes refrescants a base de tisanes de plantes seques, amb o sense sucre

***Sambucus nigra* L. i *Mentha spicata* L.**

Infusió de dues parts de menta per una de flor de saüc

Osona

***Pimpinella anisum* L., *Glycyrrhiza glabra* L. i *Mentha spicata* L.**

Decocció (3 minuts) d'una part de matafaluga i dues de regalèssia. S'hi infusionen tres parts de menta (5 minuts)

Alt Empordà

***Lippia triphylla* (L'Hér.) Kuntze i *Mentha pulegium* L.**

Infusió de fulles de marialluïsa i brots florits de poniol

Alt Empordà

Matafaluga

Pimpinella anisum L.

Propietats

Sistema digestiu (antiinflamatori intestinal, antisèptic intern, carminatiu, digestiu)

Regalèssia

Glycyrrhiza glabra L.

Propietats

Sistema respiratori (antibronquític, anticatarral, antigripal, antitussiu, i expectorant)

Sistema digestiu (protegeix la mucosa gàstrica, digestiu)

Hipertensora

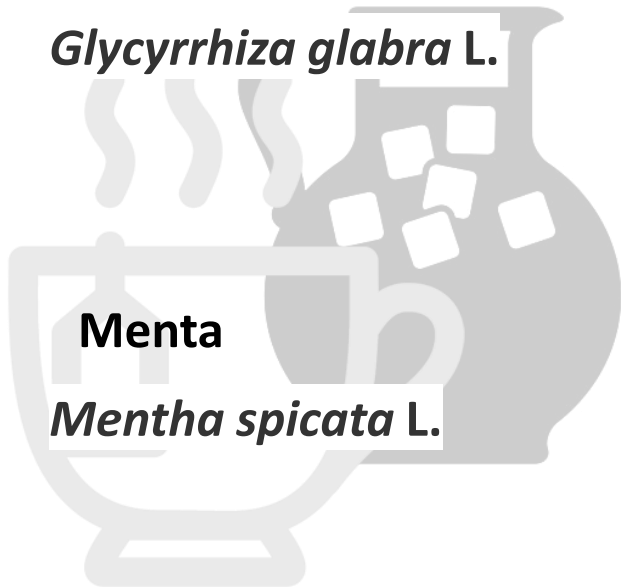
Menta

Mentha spicata L.

Propietats

Sistema digestiu (antiinflamatori intestinal, digestiu, estomacal, hepatoprotector)

Antihelmíntic

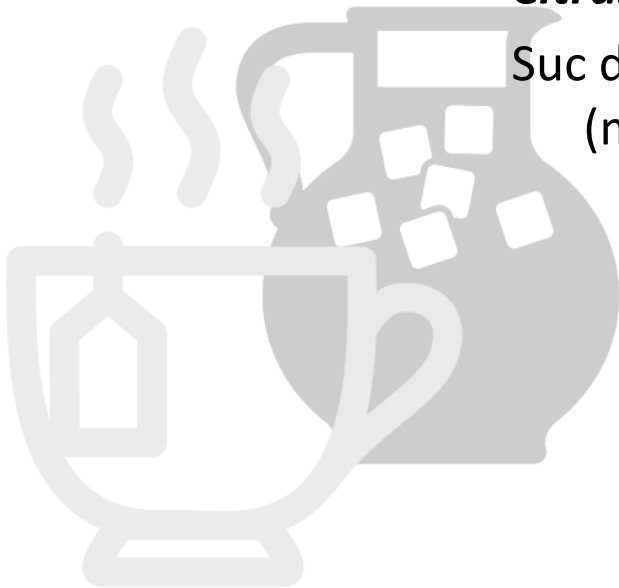

Begudes refrescants a base de tisanes de plantes fresques i suc de fruites amb o sense sucre

***Citrus limon* (L.) Burm i *Mentha spicata* L.**

Suc de llimona i aigua amb brots frescos de menta
(macerar-los un màxim de 2 dies)

Alt Urgell i Alt Empordà

Begudes refrescants a base de suc de fruites amb sucre

Punica granatum L.

Xarop del fruit aixafat lleugerament i sucre (s'hi pot afegir alcohol)

Alt Empordà, Gironès, Vallespir

Magrana (amargant, o no)

Punica granatum L.

Propietats

Sistema digestiu (antiinflamatori intestinal, antidiarreic)

Sistema respiratori (antiinflamatori faringi, anticatarral,
per al refredat)

Begudes refrescants a base de concentrats de fruites i sucre

Es beu un raig del xarop resultant diluït amb aigua

***Sambucus nigra* L.**

S'aixafen els fruits i es fan bullir amb aigua i sucre

Alt Empordà

***Prunus persica* (L.) Batsch**

Cal bullir les nectarines amb aigua i sucre

Alt Empordà

***Prunus spinosa* L.**

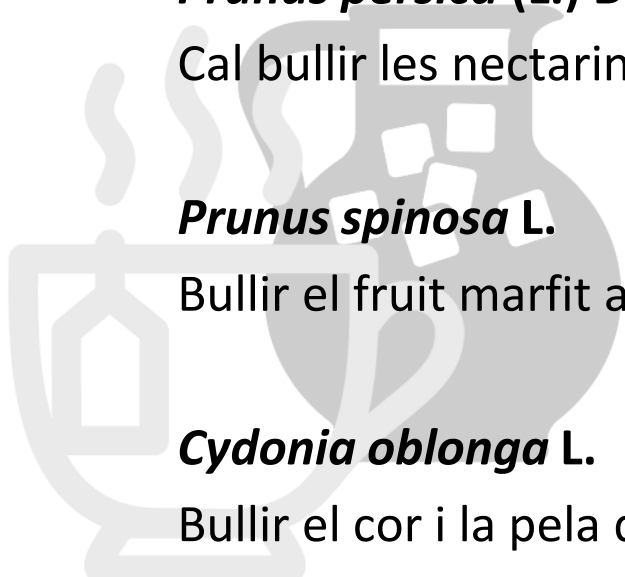
Bullir el fruit marfit amb aigua i sucre

Vallespir

***Cydonia oblonga* L.**

Bullir el cor i la pela del fruit amb aigua i sucre

Alt Empordà

Els botànics
poden beure
ginebra, però
no hi solen nedar!
(i els químics, igualment)

A mixture of 33
botanicals/chemicals

Una barreja de 33
productes, o ingredients
botànics / productes, o
ingredients, o compostos
químics

Botanist/chemist

www.gin19flors.cat
DESTIL·LERIA LA VALLESANA S.A.

GINTÒNIC
Les millors qualitats del Gin 19 Flors les descobrirem si el combinem amb una tònica que tingui sabors frescos, suaus i que aportin només un lleuger grau d'amargor. Una pell de llimona lleugerament ratllada accentuarà les aromes i els sorprenents sabors. La servirem en una copa ampla, passant la pell de llimona per la vora i amb gel abundant!

BOTÀNICS
A Gin 19 Flors hi trobarem fins a 19 botànics diferents, alguns originals de terres llunyanes i d'altres propis del nostre país: arrel d'angèlica, cardamom, coriandre, llimona, te negre, camamilla, anís estrellat, nou moscada, lliri de Florència, macis, escorça de quina, regalèssia i alguns que no trobarem en altra ginebra. Aquesta quantitat i originalitat dels botànics aporta una amplitud d'aromes, gustos i matisos, absolutament únics i originals. És una ginebra catalana, singular, obtinguda a partir de la destil·lació artesanal en uns petits alambins de coure de només 100 litres de capacitat. Destil·lem un alcohol de gra macerat en una original i única combinació de 19 plantes, arrels i flors. Cada destil·lació mereix i necessita la tranquil·litat i la pausa que li donem. Per acabar, separem els caps i les cues per quedar-nos només amb la part més preuada.

PVP 19,70€

Moltes gràcies!

Flora Catalana

Viu, gaudeix i aprèn amb la nostra flora

COL·LEGI DE
FARMACÈUTICS
DE BARCELONA

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

EtnoBioFiC

institut
botànic
Centre mixt
CSIC